

# UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

---

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,  
za pol leta 1 gold. 30 kr.

---

Tečaj V.

V Ljubljani 1. junija 1865.

List 11.

---

## Dober učitelj; dobra šola.

V Lepopolji je bil šolski shod ali konferencija ljudskih učiteljev.

Vsi učitelji tega šolskega okraja in veliko č. č. gospodov duhovnov se je snidilo. Gospod dekan, Razumen, velik prijatelj mladini in učiteljem, mož obče spoštovan, so vodili pogovore v zboru. Učitelji so vprašanja, ktere jim je prečastito škofijstvo zastavilo, pismeno rešene seboj prinesli; pri nekterih vprašanjih vnelo se je živo pomenkovanje, ktereга so se vdeleževali vsi udje v zboru. Ko se ima zbor raziti, nagovoré gospod vodja gospode s tem le besedami: „Veselilo me je, častiti gospodje, viditi vas tako obilno zbrane; še bolj pa mi serce raduje, ko iz vaših pogovorov spoznavam, koliko da ste navdušeni za svoj imeniten stan; dovolite mi, da vam k sklepu zastavim še neko vprašanje, ktero se meni zeló važno zdí: Kakšna šola se more imenovati dobra?“

Učitelji skorej enoglasno odgovarjajo, da tista šola je dobra, pri kateri je učenik dobro plačan. „Res da“, pravijo, gospod dekan, „nikakor se ne more tista šola dobra imenovati, kjer pusté, da učenik terpi pomanjkanja. Je pa še nekaj bolj imenitnega od dobre plače učenikove“. Na to se oglasi učitelj gospod Brihten ter pravi: „Meni se pa tista šola dobra zdí, kjer starši otroke radi v šolo pošiljajo, otroci pa z veseljem nauke učiteljeve sprejemajo“.

To vse je lepo in resnično; a naj bolj imenitno in resnično pa je to, da dobra šola je tista, ktera ima dobrega učitelja. Kaj pomaga dobra plača, lepo šolsko poslopje, dobri starši in pridni otroci, če je pa učitelj, duša v šoli, slab in malovreden!

## Kako naj učitelj skerbí za zdravje svojih učencev?

Po mnogih knjigah spisal **J. Lopan.**

Človek je iz duše in iz telesa. Telo je dušno orodje. Dokler je telo zdravo in krepko, je tudi duša vesela. V zdravem telesu duša zdrava — to na svetu je sreča prava. Če je telo slabo, bolešno in betežno, se tudi duh ne more prosto gibati, in človek ni srečen. Kedar boleha telo, boleha tudi duša; to je gola resnica. Treba je tedaj že od mladih nog skrbeti, da je duša zdrava v zdravem telesu.

Kako imenitna je telesna odgoja, so spoznali že nekdanji modrijani. Živo so priporočevali, naj si mladenči zbuja jo in plemenijo duhá, naj si blažijo serce in likajo um; zraven pa naj nikdar ne pozabijo tudi telesa. — Ta dvojni namen — skrbeti za dušo in telo — imajo tudi dandanašnje šole; zakaj, le malo bi nam bili hvaležni učenci, ki bi si v šoli pridobili znanosti in vednosti, pa na škodo svojemu zdravju. Kaj pomaga mlademu učencu učenost, s katero se že zgodaj rad košati, če pa pozneje mora zavoljo bolehnosti zaostajati. — Skušnja uči, da nekteri ljudje posebno iz nižjega stanú zdravje le premalo čislajo, ter ga zapravljajo in dajejo za kak prav majhen vžitek, za pesčico puhlega veselja. Kmečki hodijo dan za dnem po svojih poslih, za otroke se pa malo ali celó nič ne menijo. Ves božji dan se otroci okrog klatijo umazani in raztergani kakor neumna živina, in tavajo po smertnih nevarnostih, ki jih ne poznajo. Gotovo ima tedaj posebno ljudski učitelj dolžnost, da zraven navadnih šolskih nauk tudi skerbí, da otroci take nevarnosti spoznajo in se jih varujejo. Za to ima učitelj dovolj lepih prilik. Ni mu treba tega učiti v posebnih za to odločenih urah, ampak le pripravne prilike za to ne sme zamuditi. — Mnogo se je že govorilo in pisalo o tem poduku; tudi „Tovars“ nam je že prinesel takih lepih spisov, toda ker se dobra in potrebna reč nikoli dovolj ne priporoča, naj „Tovars“ še kaj govori o tem. Se vé, da tudi učitelj ne more vsega storiti, kar bi bilo treba za zdravje njegovih učencev, vendar pa naj toliko pazi, da ne zanemarja svoje dolžnosti, kedar jo lahko spolnuje. Skerbí naj tedaj 1) za zdravo sapo ali dober zrak v šolski izbi, 2) za snažnost sploh pri sebi, pri otrocih in v šoli, 3) naj se tudi varuje, da učencev kaj ne poškoduje, kedar jih mora kaznovati, in 4) naj učence vselej v

pravem in primernem času opominja in podučuje, kako naj skerbé za zdravje.

### 1) Zrak.

Nobena stvar na svetu ne more dobro živeti in shajati brez čistega, zdravega zraka. Čista, čeravno bolj hladna sapa je naj bolj vgodna, in je večkrat v boleznih naj boljši lek. Zelo se tedaj tisti motijo, ki svoje otroke zapirajo v hudo zakurjene izbe, misleči, da jim to dobro tekne; pa škodljivo je to, ne le samo za telo, ampak tudi za dušne moči. Taki otroci postanejo mehkužni, in se bojé vsake drugačne sapice. Vendar naj se nikar ne pozabi, da mraz ali vlak ni čista in zdrava sapa. Skerbeti je torej treba, da je v šoli vedno čisti zrak in primerna toplota. Odpravljajo naj se vsakoršni sopuhi. Učitelj naj učencem ne dovoli, da bi z blatnimi čevlji, s sneženim ali premokrim oblačilom ali celo z nalezljivimi krastami prihajali v šolo. Navadajo kajenje po izbah daje sicer prijeten duh, pa vendar spridenega in okuženega zraka nikakor ne očisti in ne zboljša. Čisti zrak prihaja le skozi odperte vrata in okna iz vnanjega zdravega zraka. Žalibože! da nam naša mladost v nekterih učilnicah tako dolgo boleha, dokler ne dobí boljših izb, kakor jih ima sedaj. Le tistih napak hočem omeniti, ktere se po naših starejih šolah skorej povsodi nahajajo. V prenizkih šolskih izbah se težko ohranjuje zdravi zrak, posebno tam, kjer je veliko otrok skupaj; ni ga dobrega zraka ne po zimi in ne po letu. Po zimi se zavoljo mraza ne sme izba prevetriti, ker otroci hodijo iz daljnih krajev po hudem mrazu v šolo, tedaj komaj čakajo, da se nekoliko ogrejejo, in če se ravno prevetri, je vendar kmali zopet zatuhlo in nezdravo. Ako pa se po letu okna odpirajo, pa iz bližnjega gnojisča prihajajo nezdravi soparji. Otroci se tedaj pariyo, kakor ribe v vroči kaluži. Pljuča se polnijo z ogeljno kislino s prahom. Iz tega se vname goreča žeja. Hvala Bogu, kjer je dobra zdrava voda, če ne, pa morajo otroci žejo terpeti ali pa bolehati. Kmalu zgine prejšnja bela in rudeča barva na licu, veselo serce, kteremu se ne ljubi ne paziti, ne delati. Šolske klopí so vse enake, za 6 — 7 ali pa 12 — 15 let stare učence. Kako tu otroci sedé? Mlademu učencu noge oterpnejo, ker jih nima kam položiti, in mu vedno navdol visijo; večí učenci pa jih nimajo kam djati, in morajo sključeno sedeti. Ali ni to zelo

škodljivo za mlade, šibke kosti? Take so večidel naše starejši šole, in dokler boljših ne bomo imeli, ne moremo reči, da so zdrave in primerne za mladino.

(Dalje sledi.)

## Obrazi iz odgoilne povestnice pri paganih.

### Sokrat.

O življenji in delovanji tega slavnega moža le malo vemo. On sam ni ničesar pisal, ne sisteme osnoval. Kar je pisal o njem učenec Ksenofon, je menda naj bolj zanesljivo. Govorili bomo tukaj naj poprej o njegovem življenji, potem o njegovem dušnem delovanji.

Sokrat je bil rojen v Atenah leta 469. in je umrl l. 400. pred Kristusom. Njegov oče Sofroniskus je bil podobar v Atenah, in njegova mati Fenareta babica. Ker starši niso bili premožni, ga tudi niso posebno podučevali; mladeneč se je tudi učil očetove umetnosti; še dolgo po njegovi smerti so kazali tri podobe njegovih rok. Kakošen okus je imel in kako je nraven bil, nam priča, da je te podobe lahko oblečene naredil, kar ni bilo ta čas v navadi. Serce pa ga je vleklo k premišljevanju. Imel je tudi priliko slišati modrijane svojega časa. Vname se v njem goreča želja do učenosti in znanosti. Da bi spoznal natoro stvari, postane matematikar, naravoslovec in zvezdogled. Zastonj pa išče stalnosti v teh rečeh. Vendar se mu je treba zdelo za pokoj in mir serca. Kako se je zamogel zamakniti v reči premišljevanja vredne, nam pové njegov učenec Plato, da je včasih celi dan premišljeval pozabivši vse telesne potrebe. Spoznal je poslednjič, da se poslednji vir vsega spoznanja ne more izduhtati, da je vsaka stopinja na tej brezkončni stezi zamuda časa, in da nima djanske koristi za življenje. Besede, ktere je v delfiskem tempelnu vidil, zapisane: „Spoznaj samega sebe“ so mu bile podlaga vsakoršne koristne in potrebne modrosti. Djanska modrost je bila tedaj njemu čez vse. Njegovo prizadevanje je tedaj bilo spraviti na dan takošne resnice, po kterih bi spoznal človek, čemu da je vstvarjen. Modrosti in nrave Sokrat ni ločil, ker je terdil, da tisti, kdor dobro in lepo spozná, tudi to spolnuje. Poglavitne resnice so pa bile: „Večna modrost prevlada ves svet; ne vidimo je sicer, vidimo pa njene čudeže. Po svetih pa manjših bitjih, ljudje jim pravijo bogovi, vlada nad ljudmi.

Govori po postavah, ktere so v človeške serca vtisnjene. Božanstvo moramo častiti tako, da spolnujemo njegove zapovedi. Človekova duša je neumerjoča. Zmernost ali gospodovanje samega sebe, pravičnost, katerim se prišteva pokorsčina do postav, hvaležnost in ljubezen do sovražnikov in hrabrost — so poglavitne čednosti“.

Sokrat se je sam najprej v vseh dolžnostih in čednostih vadil, preden je druge začel učiti, tako da je bil on sam živ zgled. Bil je ljubeznjiv, krotek, pohleven, dober prijatelj prijateljem, odjenljiv in prizanesljiv. Dušnega miru mu ni kalilo tudi naj večje razžaljenje, kar je toliko lepše od njega, ker je bil po naturi hud in togoten, in si je čednost le pridobil s premagovanjem samega sebe. Prosil je svoje prijatle, da naj ga precej opominjajo, kedar bodo zapazili, da se raztogotuje? Njegova žena mu je dala dovolj prilike vaditi se v poterpežljivosti, ker bila je, kakor pravijo, črna in togotna.

Njegovi ubožni starši so ga privadili zmernega življenja, in tega se je deržal ves čas svojega življenja. Lahko bi bil užival zložno življenje samo da prejme to, kar mu ponujajo prijatli, pa tega ni hotel. Celo leto je nosil eno oblačilo, telesu ni več privosčil od tega, kar je bilo neogibljivo potrebno. Žejo in lakoto, vročino in mraz je prestajal; ni mu to škodovalo. Bolan ni bil nikoli; še tista strašna kuga o začetku peloponeške vojske se ga ni prijela. Rekel je, da se božanstvu naj bolje bliža tisti, kateri naj manj potrebuje.

Sokrat je bil pa tudi dober deržavljan. Nihče mu ni mogel krivice očitati. Vse postave je na tanko spolnoval, prednike vbogal, če so se zlagale njih povelja s postavo, sicer se je pa nepremakljivo zoperstavljal. Svobodno je grajal tačasno trinoško vlado v Atenah; mladost je podučeval, dasiravno so mu prepovedali, ni vbogal trinogov, ko so mu rekli nedolžnega človeka iz Salamin k smerti pripeljati, berž ko ne ga bi bili s smertjo kaznovali, ko bi ne bili odpodeni. Ni se branil dati svojega življenja za domovino; pri Potideji, kjer je Alkibiadu življenje otel, in pri Amfipolji, kjer je obvaroval Ksenofona, se je tako hrabro bojeval, da so ga Atenci imenovali enega naj hrabrejših vojakov. Sicer pa javnih služb ni iskal, in tudi ni hodil v ljudske zbirališča. Vendar je toliko storil za domovino, kakor naj slavnejši deržavni možje.

Modroslovje se je v njegovem času preverglo v golo be-

sedovanje. Modrijani, ki so sami sebe imenovali modre (sophiste) — so iskali za vsako tudi naj bolj napčno reč dokazov; eden in tisti izrek so terdili, se zanj poganjali in pričkali; naj imenitniši in veljavniši resnice so jim bile negotove, dvomljive in naj večje neprilичnosti so jim bile verjetne. Druge so tako spraševali, da so smešno in sami sebi navskriž odgovarjali in jih motili z zvitimi dokazi; njih pa ni nihče mogel premagati. To se imenuje s tujo besedo dialektika. S tem so pa ti sophisti razdirali vse npravne in verske vezi, dvomili so nad resnico pri ljudeh in verovali, da je to spoznanje pri vsakem človeku drugačno; tedaj ni razločka med dobrim in hudim in resnica in čednost ste dvomljive reči. Tem modrijanom je Sokrat oestro na pete stopal, in svoje naj boljše moči je v to obračal, da je njih napuh krotil. Pred vsem je mladost podučeval tako, da se je prosto z njimi pogovarjal in prijazno z njimi občeval.

Vsi njegovi ucenci pripovedujejo od njega, da je imel nekaj veličastnega in ponosnega na sebi, in da je imel posebno moč, s katero je mlade ljudi k sebi vabil; njegove besede so segale do serca, njegova bistrournost je bila nenavadna, besede je znal tako zabavljivo in muhasto staviti, da je razveseloval, zbujal in pohlevno sramotil. Nobeden sofist ga ni prekosil v besedovanji. Globoko je čutil, in kedar je govoril od Boga in od čednosti, se je tako navdušil, da ga njegovi merzlejši poslušavci in deloma zapeljani po sofistih niso mogli dohajati. Posebno je rad imel mladenčce lepe postave, ker je mislil, da v lepem telesu prebiva tudi lepa duša.

Mladenčce, ktere je hotel podučevati, si je sam poiskal, zato pa tudi za podučevanje ni jemal denarja, da ni bilo treba slehernega prejemat. Tiste, za ktere ni maral, je znal tako živo sekati, da so ga kmali popustili. Imel je okoli sebe mladenčce visocega in nizkega stanu. Ksenofonta je spoznal v ozkih ulicah. Ustavil ga je, ter prašal, kje se moka kupuje. „Na tergu“, odgovori Ksenofon, „in kje pa olje?“ „Tudi tam“. „Kam pa se mora iti po modrost in čednost?“ Mladeneč ne vé, kaj bi odgovoril. Pojdi za menoj, ti bom povedal. In odsihmal sta bila naj boljša prijatla. Mladi Alkibiad je rekel, da ta je edini mož na svetu, pred kterim se sramuje svojega zadržanja in da se s silo mora odtergati od njega, če ne bi ne bilo mogoče proč priti, tako prijeten je njegov glas.

Sokratovo modroslovje in nauk se je razločeval od drugih, da je bil splošen. Poprej so izrejevali slehernega le na korist svojega časa, svojega mesta in svoje države; Sokrat pa je zahteval splošno človeško izobraženje brez ozira na stan in državo. Čednosti naj človek nikar ne ljubi samo zavoljo vnanje koristi, ampak zavoljo nje same in zavoljo notranje blaženosti. Če rečemo, da je Sokrat modrost iz nebes prinesel, se sme tudi reči, da jo je do nebes povzdignil; pri njem ni bila modrost navezana na zemeljske razmere, ampak odločena je bila za vse stanove. Sam od sebe je rekel, da ni moder in da nima ničesar pokazati. Vsi tisti, kateri z mano občujejo, so bili od prvega zelo nevedni, pri meni so se pa veliko veliko naučili, kakor se njim in tudi drugim zdi. In toliko je gotovo, da se od mene ničesar niso naučili, da so pa sami iz sebe veliko lepega iznajdli in obdržali. Bog pa jaz sva jim pri tem pomagala. Mislil je, da ga je Bog poklical v podučevanje mladine; o odgojevanji se je naj raji pogovarjal, in moder človek nima imenitnejše skerbí na svetu, kakor da odgaja svojega sina.

## Pomenki

o

### *slovenskem pisanji.*

#### XXII.

**U.** Barva, barvati. — Ker se mi je barva zdela nemška, torej sem se jako vzradoval, ko sem bral v Murkovem slovarji boja, bojar, bojariti m. farba, farbar, in barva mu je le veslarska klop (die Ruderbank).

**T.** Jaka radost — kratka radost. Miklosiĉ pravi, da je beseda boja celo turška, in serbski Vuk ravno tako: boja color, bojiti, bojadisati tingere i. t. d. Murko pa naj te veseli, ker str. 779 po Vodniku piše: Barva „je slovenska beseda in poméni barjeno mast al mažo, ktera je kuhana al žgana“ (der Satz, Bodensatz, das Sediment).

**U.** Ali je to res?

**T.** Po Vodnikovi domaĉi razlagi je torej domaĉa, ĉisto slovenska. Sicer jeziĉniki sami ne vedó, in eni jo izpeljujejo a) iz lat. varius (bunt, mannigfarbig; verschieden, mannigfaltig), varietas (picturae), eni pa b) iz nem. wahren, sehen.

**U.** Pa je res slovenska naj bolja!

**T.** Meni se tudi vidi, zlasti ker se v starih, celo nemških narečjih bere časi var- ali bar-, časi far-, in -va ili -ba je obrazilo kej spremenljivo, p. varwe, variwa, barawa ali farauua (die Gestalt), dan. farve; v českem je sploh barva (Farbe, Kolorit), barviti, slov. barvati (färben) i. t. d. Čudno se mi le zdí, da je v ruskem in v staroslov. ni.

**U.** Kako se ondi zaznamnja naša barva (color, Farbe)?

**T.** Beró se razne besede v stsl. serb. rus. p: mast' f. unguentum, color, mastiti (mazati) ungere, tingere, mastilo (Färbestoff); šar', šara, šarota color, (nsl. šar maculosus habd. croat. šaran varius, cf. scardus), šariti -ovati tingere, šarjenje scriptura, pictura; cvét' flos, color; vap' color (etiam alex. e gr.), pri konjih ali lošadih (lošadjah) po ruski šerst', čes. srst' i. t. d.

### XXIII.

**U.** Pisanke so lepo pisani ili barvani in prižani pirhi. Ali ne kaže tega že beseda pirh sama na sebi? Čemu torej pisani ili barvani ili prižani! Prižan je to kar pisan ali barvan, in prižke pravimo pri nas lepo pisanim jabelkom.

**T.** Rudeče v prežiliki (brasilika) kuhane jajca se imenujejo pirhi; sicer tudi jabelka, pomorance, kolački — in sploh, kar si darujemo o velikonoči, kakor si djal, v znamenje prijaznosti in veselja o tedanjem in prihodnjem vstajenji.

**U.** Od kod vendar beseda pirh?

**T.** Sam ne vem; „fors a pirje, pravi otec Marko, quod varia inscribebantur ovis paschalibus“!! Morebiti se da skazati iz pyreti (roth sein, sich schämen), pyriti (glühend — roth machen), pyriti se (schamroth werden), zavolj rudeče barve, katero kuhane dobijo v ognji. Po tem bi bila beseda pirh, ako ni slovanska, iz gerškega πῦρ t. j. ogenj; πῦρός stsl. pyro je nsl. in hrov. pira (far, milium, pirevica — pirjevica spelt, boh. pyr, scr. pur — Mikl.; pira die Graupe, besonders von der Gerste — Murk.).

**U.** Ali se ne vjema sploh s slovansko besedo pir t. j. gostija, svatba (Gastmal, Hochzeit), piriti, pirovati, pir imeti i. t. d.?

**T.** Pir je menda le na jugu, torej pri spodnjih ali dolenskih Slovanih navadna, ter pomeni iz rad. pi- in suff. r' v stsl. že πότης potatio, συμπόσιον convivium, compotatio; serb. a) dies festus collegii cujuscunque artificum, b) nuptiae; sploh res: convivium, pirovnik conviva i. t. d.

**U.** Kaj velja, da je nemški Bier iz slov. pir, pivo (cf. πίνειν, bibere, piti)! Pivo se imenuje po slovenski tudi ol, rod. olú ali vol, volú in vóla.

**T.** Nemški Bier (stn. pior, bius, pivasam) se res med Slovenci po mestih in pri mestih kliče dostikrat le pir; po nekterih slovenskih krajih pa vol in ol, olu — kakor se bere v v stsl. ol' m. gen. olu sicera schwed. in dan. öl, engl. ale n. ags. ealu nsl. ol cerevisia, olej, idem z ječmena vol lex. lit. let. alus.. Grimm, „qui vocabula haec elat. oleum nata putat.“

**U.** Dasiravno pravimo volje n. olje, pa vendar te razlage nimam rad; veliko ljubše mi je Metelkovo izpeljevanje vol iz vlati se: „valiti l. volvere, got. valvjan — iz val, val pa od vlati se, kar pomeni vzdigovati se, pénniti se, od tod tudi, piše Metelko: vol (pivo), volna, vlas i. t. d. cf. lat. volare“.

**T.** Morebiti, ker stsl. je vlajati n. vlati fluctibus agitari, vl'niti se, vl'novati fluctuare, vl'na fluctus, val, Welle, lit. vilnis i. t. d. Markova pa je: „vol cerevisia a vol medulla grani tritici“.

**U.** Markova bi tudi bila, ko bi kdo djal, da se pivo za to imenuje pir, in pir za to pivo, ker je bilo to nekdej Slovanom navadna pijača, in čem bolj je olnato (ol stsl. be- rauschendes Getränke), tem bolj se vali, peni in vzdiguje! To zlasti vé, kdor ol kuha, po Jarnikovo: tori — ol toriti, po slovanski sploh: vari — pivo variti, od tod pivar ali pivovar, kakor olar ali volar m. volovar, da se kdo prehudo ne prevari!

#### XXIV.

**U.** Barva je barjena mast, kakor pravi Vodnik, pivo se vari, človek pa svari, naj se varuje, da ga pivo ne prevari. Kako se vjemajo ti glagoli? Kaj pomeni zlasti barjen, bariti?

**T.** Glagola bariti ne dobim v nobenem jeziku slovan- skem, in zdí se mi, da je Vodnik hotel le reči variti, var- jena mast je barva (Vendar prim. Nov. 1863. l. 3. in 4.).

**U.** Kolikrat se menja b pa v! Kaj se reče variti, in ali je domača slovanska?

**T.** Variti je v stsl. 1) coquere (kuhati) in tako tudi v vseh slovanskih jezikih, p. nsl. variti elixare, zvariti železo conferruminare (löthen; kochen, siedend, brühen; schmelzen), iz vréti; stsl. var' a) calx, varnica fornax calcaria, culina,

b) aestus, čes. var sluneční (solnčni), pl. vary (warme Bäder, Thermen) toplice; rus. varit' varivat' (kochen, sieden) p. pivo Bier brauen, varnja varnica Siederei; serb. var (m. f.) ardor, fervor i. t. d.; — 2) antevertere, praeoccupare, praeedere — currere, varjati, quidam e germ. sumtum putant: goth. ahd. faran ire.

*U.* Ker se iz staroslovenskega tako lepo pojasnijo različni pomeni v sedanjem pisanji slovanskem: povej mi, kaj znamenja ondi svariti?

*T.* Svariti je contumeliose tractare, obiurgare, pugnare, svarjati increpare, svarjenje increpatio, svar' pugna, svara, svar'ba rixa, svar'liv' contentiosus; nsl. svar trub. convicium meg. russ. svara čech. svár pol. swar oserb. svař and. svara respondere scr. svr, svar reprehendere, vid. Mikl.

*U.* Je li nsl. varovati v stsl. tudi?

*T.* Miklosiĉ ima stsl. le varovati se cavere, in tole znamenito opombo: nsl. varati observare hung. - slov. decipere varovati, obarovati, varih, varovĉin; vardeti, vardĉvati curare, fovere lex. prevariti rib. prip. 280. prevara insidiae habd. bulg. vardi croat. var imati custodire luĉ. cf. rum. vard', e germ. ahd. bi - warôn servare goth. vars cautus vards ahd. war intentus wartĉn curare curt. I. 501.

*U.* Kjer vidim tisti „germ“ pri Miklosiĉu, se ga vselej prestrašim. Koliko vrabcev ima v sebi! Koliko lepih besed se nam tako pobere in podere! Sej se tudi variti vjema z nem. warm — wärmen, svariti — warnen, varovati z nem. wahren, warten; torej naj gre v germ tudi slovanski variti — prevariti, varati — prevarati, ki že sam na sebi ni nič prida!

*T.* I jaz ne umem, zakaj je Miklosiĉ varati, prevariti, prevara ... sklenil z varovati se. Morebiti te hoĉe res svariti, da se varuj, da te kdo ne prevari! — Ali se ne da variti — prevariti decipere — izpeljevati iz stsl. variti — varjati antevertere i. t. d.?

*U.* Kaj pa de! Vari (čes. hŭte dich, scher dich weg) in varuj se (ĉuj in ĉuvaj se), da te kdo ne prevari, ne preverne ali ne preberne, ne prelesti, pregane in ne prekane, precedi in ne prehití, ker sedanji svet je hiter in ves prekanjen, kakor pravi Hrovat, svet je varalica ili varalac (fallit, decipit ac fraudat)!

## Šolsko blagó.

**Spisovanje.** Ljubi prijatelj! Rekel si da bi rad zvedil, kaj o češnjah, ki ravno sedaj tako lepo cvetó in obetajo obilnega sadja. Danes smo v šoli prosili gospoda učenika, da bi nam kaj povedali o češnjah, ker ravno pod šolskim oknom stoji lepo češnjevo drevo. Radi so uslišali našo prošnjo, in pripovedovali so tako le: Vsaka rastlina ima svoje domovanje, tako tudi češnje. Češnje so domá v mali Aziji, od koder so jih ljudje prinesli na Laško, in od ondod so se zaplodile po vsi Evropi, tedaj tudi v naše kraje, kjer so se že tako podomačile, da jim tudi pomladni mraz kaj ne škoduje. Da so iz gorkih krajev domá, nam kažejo, ker še po svoji stari navadi zgodaj cvetó. Češnje je več rodov ali plemen, in so sladke in kisle, mehke in terde. K češnjam štejemo tudi višnje, ki so češnjam po lesu, listu in sadu vse podobne. Češnje cvetejo nekatere pred, nektero pozneje, in so tedaj zgodnje in pozne; vse pa cvetejo in dozrevajo naj pred iz med vsega tukajšnjega sadja. Češnjevi sad vsi dobro poznate, ker

Zdaj k češnjam otroci naj raji gredó,  
Jih rajši ko bukve imajo, beró.

Toliko, ljubi moj, ti vem povedati od češenj. Kedar bode naša češnja pod hribom zrela, ti bodem že naznanil, da jo bodeš hodil brat. Dotlej pa bodi vesel in zdrav, kakor

tvoj

zvesti prijatelj  
Verlovič.

Na Dobrem polji —

## Kako naj bodo naslovi na slovenskih pismih.

Ker se bolj in bolj vpeljujejo slovenski napisi, dobro bi bilo, zediniti se tudi o naslovu. Imamo tu več izgledov. Nemec piše „Sr. Wohlgeboren dem Herrn Herrn“, včasih „dem hochgelehrten“, „dem verdienstvollsten“ i. t. d.; Francoz pa stavi le „Monsieur“, to je: gospod. Mi Slovenci še tavamo sim ter tje; misli pisatelj pisma zameriti se gospodu, ako mu celega naslova in vseh pridevkov ne napiše. Ta navada je bolj in bolj ostarela in Nemci sami pišejo že le „Herrn Baron N. N.“ — Namen napisa je le, da se napisanec (adresat) gotovo najde in le toliko je treba naslova imena dostaviti, kolikor ta namen tirja. Čisto nepotrebno se mi toraj zdi tisti „Visoko učeni“, „Blagorodni“, „Častiti“ i. t. d., temuč le kratko: „gospod I. I., c. kr. vradnik v L.“ naj bi se pisalo. Pridevki v pismu samem naj se rabijo, kakor kolj pisatelju drago, ali zunaj tega treba ni. Tudi „N. p.“ ali čisto izpisani „Naj prejme“ je preveč, ker se to že razumé od samega sebe; tudi celih stavkov v naslovu po moji pameti nima nobeden evropejski jezik. V prevdarek!

(Gk.)

\*) Iz II. zvezka „Čitavnice“.

# Marija tolažnica.

Zložil in dal za spomin svojemu ljubemu prijatlu č. g. **Janezu Bile-u**  
o njegovi novi maši 15. avg. 1864 — **Fr. Gerbec.**

## Zmerno.

*p* O Ma - ri - ja *f* to - laž - ni - ca Slad - ko -

*p* mi - la si nam ti, Ko pre - ga - nja

*p* nas kri - vi - ca, V te - bi u - pa - nje nam tli. Pri nad - *živejše*

*p* lo - gah, v vsa - ki si - li K te - bi se o - bra - ča - mo, Sèr - ce

svo - je s to - la - ži - li *p* Slad - ko na - pol - nu - je - mo.

*p* Pri nad - lo - gah, v vsa - ki si - li K te - bi

se o - bra - ča - mo, *f* Sèr - ce *p* svo - je *f* s to - la -

*p* ži - li Slad - ko na - pol - nu - je - mo, Slad - ko

na - pol - nu - je - mo.

(Dalje glej Praprotnikove „Pesmi, cerkvene in druge“, str. 50.)

## Novice.

**Iz štaj. Planine.** Z veseljem smo vselej prebirali ljubega „Tovarša“, posebno pa sedaj, ko nam je prinašal popise revsčine podučiteljev, potem pa tudi zagovarjanje učiteljev. „Še červ se gmili, kedar mu stopiš na glavo, pravi pregovor. Zategadel se tudi podučiteljem nikakor ne more za zlo vzeti, ako se gibljejo. Le čudimo se, da se ta reč ni do kraja dognala, in da se je „Tovars“ ustavil tiskati spise o tej zadevi. \*) Da pa svet resnico zvê, sem se namenil „Tovarša“ prositi za mali prostorček, da nekoliko razjasnim, kar je tamnega. Revsčino nekterih podučiteljev ni g. Rakoljski prvi popisoval, in nemila njih osoda v sedajnem času ni nič kaj novega; pa tako se ne godi le samo v Ptujski okolici, marveč po mnogih mnogih krajih. Tako smo brali lani v 2. l. „Tovarša“ dopis iz savinske doline, letos v 3. l. dopis iz D . . blizu Celja, pa to ne samo v „Tovaršu“, ampak tudi po drugih slovenskih in nemških časnikih. — Kdor si skuša, tisti vé. Dostikrat se dela marsikteremu podučitelju pajčevina po želodec, kar pa terpeti mora, če hoče shajati. Da s 30 — 40 gold. nikakor obogateti ne more, nam bo priznal vsak pametni človek. Če pa kdo vé za kako tečno sredstvo, ga prosimo, naj nam ga naznani; iz serca radi ga bomo vbogali. Brali smo dopis v 5. l. „Tovarša“, da dajejo učitelji svojim pomočnikom prosto stanovanje, hišno orodje, posteljo, svečavo i. t. d. Znabiti da so nekteri učitelji tako dobri, večidel pa stanujejo podučitelji po šolskih izbah; hišno orodje so jim šolske klopi, svečavo dobivajo, toda le po dnevu. Kar zadeva orglanje, se ga podučitelj posebno pri tako zvanih najetih sv. opravilih lahko ubrani. Veliko bi še lahko pisal, pa res je boljše, da neham, kajti razpertija še nikoli ni rodila dobrega sadu. „Unitis viribus!“ Lopan.

**Iz suhe Krajne.** Hudo se nam je godilo to zimo. Od božiča do velike noči nismo imeli nikoli šole polne; otroci zavoljo prehudega mraza in velikega snega niso mogli v šolo. — Mislil sem in se tudi s tem tolažil, da bomo sedaj po veliki noči, kaj bolj napredovali, ker radi bi bili dohiteli, kar smo zamudili, pa žalibog, moj up je zopet splaval po vodi. — Šolo smo končali za štirinajst dni; in Bog vé, če bo pa potlej kaj boljše. Vsi učenci so nam zboleti. Priklatlila se je v naše Dobrepolje sitna bolezen, in je otroke kar v šoli jela napadati, namreč: začeli so kervavo gledati, in so jokali, da jih glava boli, potem se uležajo in po celih štirinajst dni ostanejo v postelji; pravijo, da so ošpicavi. Upamo pa, da jim bode Bog kmali dal ljubo zdravje, da bodo mogli v šolo. \*\*)

**Z Dolenskega.** (Iz prijateljskega dopisa konec l. 1864.) Naj ti za božičnico še jez kaj o r<sup>n</sup> omenim. — Prav imaš, da si ga na ploh

\*) „Tovars“ nikakor ne zapira vrat odkritoserčnim pritožbam in željam, le škodljivega prepira se ogiblje, ker njegovo geslo je: „omika!“ Vredn.

\*\*) Ta bolezen tudi po Ljubljani močno gospodari pri otrocih in jih zadržuje, da ne morejo redno v šolo hoditi. Vredn.

pricmaril, in mu ošabnežu z ostrim bodalom do serčne žile segel. G. L. ga je v čitavnici celo preveč povzdigoval, ker bi bil na zadnje že kmali sam v katedri ostal ter še druge stare očake z njih častiljivih sedežev v zapeček ali v kurnik prepodil. Čudno je to, zakaj bi edini r imel pravico avanzirati, drugi pa bi bili kot gorjanski telebani za večne prostake v vojsko dovzeti. Zakaj bi ravno s tako pravico, kakor „smrt, vrt, trd“ ne pisali tudi „brhk, prhk, prstk, ps i. dr.“ Jez sam sem se privadil ga samega postavljati, akoravno sem spoznaval v tem veliko nedoslednost, ki sem si jo pisaje memogredé vedno očital. Pa — saj veš, koliko da se na svetu vse preterpí za ljubega miru voljo!

Ali pri tem je še druga. — Kaj neki Štajarci pravijo, ker v marsikterih besedah po več krajih na mesto našega pologlasnika celleda in zategnjenega izgovarjajo, postavim okoli Brežic: „smért, têrd“ i. dr.? Kaj mar ti nimajo nič pravice, da se jim „e“ ohrani? Mar naj bi ga toraj vsem privošili, in bi ga vsak po svojem izgovarjal, kakor je že vaje, da bi nas s „smrtjo“, ki je že sama dosti zoperna, še bolj ne strašili, ker pri izreki golih soglasnic njenih res vse po kostéh zagomezi! Pač res, ako bo na zadnje slovenski jezik tako usterjen, kakor zmerznjen med, bo treba, kakor sem pri neki priliki od nekoga slišal, da bodo še v cerkvi vsaj bližnji pri prižnici morali dežnike razpete deržati, ker na posled ne bomo več govorili, kakor ljudje, ampak — prskali. — Vesela prihodnost za r! Egregia ejus laus!

Na dalje, kaj bo pa v šolah še s to malo betvico slovenskih knjig, ki jih imate, pa so vse z r<sup>ovim</sup> tovaršem tiskane? — Pač je res tak šolmošter čudna stvar, ki orglati ne zna! — Kako se bo godilo pesnikom, ako r<sup>a</sup> še v njihovo licenco, ki že tako dan danes nima meje, ne zrinejo? Če mu pa na zadnje vse obveljá, bo v resnici mogočnši memo vsakega prezidenta v deželnih in državnih zborih, ki s svojim žvenkljanjem resnici in pravici usta maši.

Čudo prečudno je tudi to, naj bi se mi s tem Hrovatom, Serbljanom in Čehom bližali. Zakaj mi smo njim za ljubo — samo zbog zloge — že veliko storili, jez bi terdil, da že vse preveč odjenjali, ker smo svoje lepo in blagoglasno narečje v pisavi že skoraj v njihovo vtopili, da se veliko pisateljem po pravici lahko hrovaščina očita, in je pravična pritožba našega priprostega kmeta, „der richtiger sieht, als der verstand der verständigen“, ki pravi, da mu je vsled tega že vse eno, naj se mu nemški ali hrovaški dopisuje, ker ne umeje ne tega, ne unega; in tako zveličansko nemško „špraho“, ki jo vsa gospôda po svetu govori, za svojo kraljico pozdravlja, in se mu hrovaščina studi, ker jo le od berkastega srajčnika in belega širokohlačana sliši. — To je toraj sad vtoplencev! Ali z Babeljnom ne bomo nikdar visoko prišli. S tem vtopljevanjem namreč bodo pisatelji kmali zgoli za-se pisarili, edinosti vendar s tako stepenino nikdar ne dosegli. Jez bi bil toraj v principu zoper opuščenje e pred r<sup>om</sup> in pravim: Da je r v slovenščini samoglasne natore, zamore le kdo tak terditi, kdor je kaj več študiral, kakor nekdanjo „untere Abtheilung!“ —

**Iz Kočevskega.** Kakošne razstave si ljudje po svetu izmišljujejo, priča pismo, ki je dospelo, ni davnej tega, iz Londona na neko šolsko predstojništvo kočevsko. Meseca maja (velikega travna) bode namreč, kakor pravi program, družba „Reformatory and Refuge Union“ v Londonu razstavo napravila vsega tega, kar se izdeluje v ubožnih šolah, delavnicah, kaznovavnicah in pokorivnicah vsega sveta. Pa ne samo to, kar se izdeluje, bi radi imeli v tej razstavi, ampak radi bi vidili tudi, kako se izdeluje, tedaj pozivajo, naj jim imenovani zavodi pošljejo kaznjence in pokorjence v razstavo! Izborna dela dobijo nalašč kovano svetinjo. Razstavo bodo slovesno odperli: tisoč otrok iz raznih ustavov bode neki pelo. Francoski pisano pismo družbinega tajnika vabi k prav obilnej udeležbi, češ, da imajo šole sedaj prilžnost pokazati vsemu svetu, kaj premore vsaka. Berž ko ne dospela so taka pisma tudi na druge učilnice na Slovenskem. Ako bi darila delili za pridno nemškutarenje po šolah, menimo za terdno, da marsiktera šola prejme veliko svetinjo. („Slovenec“.)

**Iz Ljubljane.** 11. preteč, mesca je bil v tukajšnji mestni dvorani prvi veliki zbor „Slovenske Matice“. Šlo se je mnogo rodoljubov in veljavnih Slovencev iz daljnih in bližnjih krajev, ki so se posvetovali, kako bi „Matica“ bolje narodu na korist spolnovala svojo imenitno nalogo. Poterdile so se ji dosedanje pravila, in nasvetovalo se ji je, da naj se zraven znanstvenih spisov ozira tudi na šole in prosto ljudstvo. To društvo šteje sedaj že čez 700 udov. Bog daj srečo in vseh dragi „Matici!“ V odbor so bili izvoljeni naslednji p. n. g. g. dr. Toman, bar. Zois Ant., dr. J. Bleiweis, dr. Eth. Kosta, Terpinec, dr. Vončina, dr. J. Zupanec, dr. J. Zl. Pogačar, profesorja Lesar in Marn, dr. Vojska, prof. Vavrū, Levstek, Praprotnik, mil. prošt ljubljanski g. Anton Kos, Iv. Vilhar — v Ljubljani. Zunanji: Terstenjak, mil. škof Dobrila, P. Kozler, vit. Miklošič, Cegnar, dr. Razlag, dr. Serbec, posl. Černe in Svetec, dr. Kočevar, grof Barbo, vit. Gariboldi, prof. Janežič, Cigale, dr. Vošnjak, Vinkler, dr. Ulaga, prof. Kocijančič, dek. Grabrijan, M. Pirc, Raič, Majar, dr. Dominkuš, prof. Erjavac. — Odbor je duša vsega društvenega telesa; če bo duša čvrsta in zdrava, bode tudi telo veselo živelo in rastlo!

— Odbor družbe v pomoč učiteljskim udovam in sirotam lavantinske škofije v Mariboru je izvolil prečastitega knezoškofa za pokrovitelja (protektorja). Milostljivi gospod so blagovolili sprejeti pokroviteljstvo, tako da jih bo, če bodo zadržani, namestoval gospod nadzornik ljudskih šol v tej škofiji. (Tagespost.)

### Prememba v učiteljskem stanu.

**V ljubljanski škofiji.** G. Janez Terselič, začasn. učitelj v Čatežu, je prestavljen v Dolino, — in na njegovo mesto pride g. Franc Cetel, začasn. učitelj v Dolini.

**Listnica.** Prijatlu Klatežu iz pod Ljubelja: Pjav ljubo in drago; sedaj pa ni bilo mogoče; pride tedaj vprihodnjič. Več. čast. g. g. dopisovavcem: Dobro došlo; pride drugipot na versto.

Odgovorni vrednik:  
**Andrej Praprotnik.**

Natiskar in založnik:  
**Jož. Rudolf Milic.**